

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЧУКАНОВА СВІТЛАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 378.091.3:[02+316.774](73) (043.3)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ
ІЗ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМОЛОГІЇ
У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент
Голубєва Марія Олександрівна,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
доцент кафедри педагогіки та психології, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Лещенко Марія Петрівна,
Інститут інформаційних технологій і засобів навчання
Національної академії педагогічних наук України,
провідний науковий співробітник відділу
компаративістики інформаційно-освітніх інновацій,
м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Савенкова Людмила Василівна,
Національний університет імені М. П. Драгоманова,
директор наукової бібліотеки, м. Київ.

Захист відбудеться 07 червня 2016 р. о 13 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.133.06 в Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б).

Автореферат розіслано «__» травня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Модернізація національної системи освіти України відбувається в умовах інтеграції у світовий та європейський освітній простір. Сучасне інформаційне суспільство висуває нові вимоги до розвитку освіти щодо застосування інформації та використання нових інформаційних технологій. Значна роль відводиться бібліотекам як науково-інформаційним освітнім центрам. В цьому контексті змінюються вимоги суспільства до бібліотек як установ, які забезпечують доступ громадян до інформаційних джерел, надають інформаційні послуги, здійснюють інформаційний супровід різних видів людської діяльності, що впливає на розширення кола повноважень бібліотечних працівників.

Бібліотекарі виконують функції професійних фахівців інформаційно-консультаційних центрів, що надають різноманітні послуги для всіх верств населення. Новий професійний статус бібліотечних працівників обумовлює потребу підготовки висококваліфікованих фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, здатних створювати, зберігати та розповсюджувати інформаційні ресурси, використовувати інформаційно-комунікаційні технології. Якісні зміни у професійній підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи можуть бути пов'язані з вивченням кращого європейського та світового досвіду.

Однією з провідних країн світу, де галузь бібліотекознавства та інформології знаходиться на високому рівні є США. Ця країна інноваційно підійшла до питання модернізації бібліотечної освіти і є лідером в цій галузі завдяки чітким освітнім стандартам, розробленим Американською бібліотечною асоціацією. Саме тому, досвід професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США представляє певний інтерес для модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні.

Професійна підготовка фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи базується на Законах України: «Про інформацію» (1992), «Про бібліотеки та бібліотечну справу» (1995), «Про освіту» (1996), «Про національну програму інформатизації» (1998), «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007), «Про доступ до публічної інформації» (2011), «Про вищу освіту» (2014); Постановах Кабінету міністрів України: «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»)), «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015); державних документах: Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) та інших нормативно-правових актах України.

Для осмислення проблеми професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США має значення вивчення наукових доробків вчених, які напряду або опосередковано торкалися цієї проблеми. Українські науковці завжди надавали значної уваги дослідженню проблем розвитку освіти, а саме: філософії освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.), неперервної освіти (С. Сисоєва, І. Соколова, Л. Хоружа та ін.), методології порівняльних досліджень (М. Лещенко, О. Локшина, Л. Пуховська, та ін.), професійної підготовки фахівців у європейських країнах

(С. Вітвицька, Н. Воєвутко, С. Заскалета, Ю. Заячук, Т. Кристопчук, О. Локшина, А. Сбруєва, В. Скнар та ін.).

Також досліджувалися проблеми підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі, зокрема: історія професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та документознавства (В. Бабич, М. Слободяник, А. Соляник та ін.); теоретичні та методичні засади професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі (В. Загуменна, Л. Савенкова, А. Чачко та ін.); зміст професійної підготовки фахівців з книгознавства та бібліотекознавства (О. Кобелев, І. Тимошенко, М. Шатрова та ін.).

Зарубіжні дослідники розглядали професійну підготовку фахівців із бібліотекознавства та інформології за такими напрямками: історія виникнення та розвитку бібліотечної освіти (Дж. Річардсон (J. Richardson), Н. Спесівцева); система вищої освіти у США загалом та організаційно-методичні засади підготовки бібліотечних фахівців у системі вищої освіти США (К. Девідсон (C. Davidson), К. МакКук (K. McCook), М. МакРоббі (M. McRobbie), Т. Мо, (T. Moe), С. Рамзі (S. Rumsey), Дж. Річардсон (J. Richardson), Р. Рубін (R. Rubin), Е. Сукіасян, В. Супян та ін.).

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемі професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі, професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США ще не стала предметом окремого цілісного наукового дослідження. Зокрема, поза увагою дослідників лишилися структура та зміст, форми організації професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США, спрямованість професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології на забезпечення їх професійної мобільності, а також напрями використання досвіду США у модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні.

Актуальність дослідження обраної проблеми зумовлена необхідністю подолання низки суперечностей у професійній підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, а саме між:

- постійним зростанням вимог інформаційного суспільства до фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи стосовно використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і наявним рівнем їх підготовки до такої діяльності в Україні;

- необхідністю оновлення змісту та технологій професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи та відсутністю цілісної системи цієї підготовки у вітчизняних вищих навчальних закладах;

- потребою суспільства у професійній підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні та недостатнім використанням зарубіжного досвіду у практичній площині.

Враховуючи значущість для інформаційного суспільства якісної професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні, важливість застосування напрацювань США у цій галузі, з огляду на актуальність і недостатню розробленість проблеми, її теоретичне та практичне

значення темою дисертаційного дослідження було обрано: **«Професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Національного університету «Києво-Могилянська академія» «Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти України» (№ 0111U05848, розпочато з 03.2011 р. завершено 03.2014 р.). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою Радою Національного університету «Києво-Могилянська академія» (протокол № 3 від 27 березня 2014 р.) та узгоджено із Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29 квітня 2014 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців для інформаційно-бібліотечної галузі у системі вищої освіти США.

Предмет дослідження – організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США.

Мета дослідження – виявити у процесі дослідження організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США задля модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети визначено основні завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідження обраної проблеми у вітчизняних і зарубіжних наукових джерелах.
2. Розкрити сутність базових понять дослідження.
3. Дослідити організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США.
4. Визначити та обґрунтувати напрями використання досвіду США для модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні.

Хронологічні межі дослідження професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США охоплюють період з 1887 року дотепер. *Нижня хронологічна межа* (1887 р.) обумовлена відкриттям американським бібліотекознавцем М. Дьюї першої школи бібліотечної економіки при Колумбійському університеті у Нью-Йорку. У роботі історико-педагогічний аналіз розвитку та реформування професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США здійснювався із врахуванням: інтеграції бібліотекознавства з іншими академічними дисциплінами (1890–1898), утвердження статусу бібліотекознавства як науки у США (1901–1936), упровадження та удосконалення акредитаційних стандартів для магістерських програм із бібліотекознавства та інформології, розширення змісту освіти дисциплінами інформологічного характеру (1942–2008). *Верхня хронологічна межа* (2015 р.) визначається трансформацією спеціальності «бібліотекознавство та інформологія» (library and information science) на «інформологію» (information science), зафіксованою у «Стандартах з акредитації магістерських програм із

бібліотекознавства та інформології», затверджених Американською бібліотечною асоціацією 2 лютого 2015 р.

Методологічну основу дослідження становлять загальнотеоретичні й методологічні положення філософії та педагогіки щодо неперервного професійного розвитку особистості; взаємозв'язку теорії і практики; освіти та самоосвіти; становлення особистості та її професійного розвитку з урахуванням особливостей майбутньої професії; сучасні концепції: інформатизації та технологізації, неперервності освіти, компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки щодо філософії освіти (В. Андрущенко, В. Ільїн, В. Кремень, В. Огнев'юк); неперервної професійної освіти (С. Сисоєва; І. Соколова, Л. Хоружа); зарубіжного досвіду у галузі освіти (М. Лещенко, О. Локшина, Л. Пуховська, А. Сбруєва; Н. Спасівцева, С. Тезікова, С. Шумаєва); розвитку бібліотекознавства та інформології і професійної підготовки фахівців у цій галузі (В. Бабич, Н. Бачинська, В. Бездрабко, Н. Березюк, О. Воскобойнікова-Гузєва, В. Горєва, І. Давидова, В. Загуменна, В. Ільганаєва, О. Кобелев, М. Козир, Н. Кунанець, Н. Кушнарєнко, С. Назаровець, Т. Новальська, Г. Пасинкова, В. Пашкова, Л. Савєнкова, О. Сєрбін, В. Скнар, М. Слободяник, В. Сологуб, Г. Солоїденко, А. Соляник, Я. Сошинська, Н. Стрішенець, І. Тимошенко, Т. Ткаченко, Я. Хіміч, М. Шатрова, Г. Швецова-Водка, Г. Шемаєва, Л. Шрайберг, Т. Ярошенко, Р. Рубін (R. Rubin), К. МакКук (K. McCook)).

Джерельну базу дослідження становлять:

- офіційні документи США: «Акт про вищу освіту 1965» (Higher Education Act of 1965), «Поправки до акту про вищу освіту 1998» (Higher Education Amendments of 1998), «Акт про можливості вищої освіти, 2008» (Higher Education Opportunity Act, 2008), звітні документи Американської бібліотечної асоціації, «Стандарти з акредитації магістерських програм із бібліотекознавства та інформології» у редакції від 15 січня 2008 р. та 02 лютого 2015 р., «Стандарти для інструкторів-бібліотекарів та координаторів», федеральне визначення «кредит-година»;

- нормативно-правові документи України: Національна доктрина розвитку освіти (2002), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013); Закони України: «Про інформацію» (1992), «Про бібліотеки та бібліотечну справу» (1995), «Про освіту» (1996), «Про національну програму інформатизації» (1998), «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007), «Про доступ до публічної інформації» (2011), «Про вищу освіту» (2014); Постанови Кабінету міністрів України: «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»)), «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (2015);

- матеріали, звіти, документи Української бібліотечної асоціації;

- монографічні видання американських учених з проблеми дослідження (Р. Рубін (R. Rubin), К. МакКук (K. McCook), Т. Уєррі (T. L. Wherry), Дж. Велеціанос (G. Veletsianos));

- періодичні видання: «Американський бібліотечний журнал» (American Library Journal) (1876 р.), «Журнал вищої освіти» (The Journal of Higher Education) (1997 р.), «Бібліотеки та культура (Libraries and Culture) (1998 р.), «Бібліотечний щоквартальник» (The Library Quarterly) (2007 р.), «Журнал інтерактивного он-лайн навчання» (Journal of Interactive Online Learning) (2008 р.);

- наукові праці зарубіжних та вітчизняних інформологів, бібліотекознавців, педагогів, присвячені питанням розвитку інформології, бібліотекознавства, професійної підготовки майбутніх фахівців у цій галузі в США (В. Бабич, О. Башун, Р. Блаут (R. Blahut), Д. Геден (J. Gedeon), В. Горева, М. Дьюї (M. Dewey), Л. Ешхейм (L. Asheim), А. Ісса (A. Issa), Т. Кідд (T. Kidd), К. МакКук (K. McCook), П. Морвіль (P. Morville), Ю. Нох (Y. Noh), Дж. О'Салліван (J. O'Sullivan), Е. К. Овусу-Анаш (E. Owusu-Anash), О. Олійник, Дж. Олсгаард (J. N. Olsgaard), В. Пашкова, С. Рамзі (S. Rumsey), Д. Річардсон (J. Richardson), Л. Розенфельд (L. Rosenfeld), К. Роугтон (K. Roughton), Р. Рубін (R. Rubin), С. Сірінг (S. E. Searing), Д. Снайдер (D. L. Snyder), Н. Спесівцева, В. Супян, Т. Ч. Тай (Tse-Chien Tai), Д. Трейсі (D. G. Tracy));

- наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені вивченню історії, теорії, розвитку, реформування, застосування інновацій в освіті США (Г. Броуді (H. S. Broudy), Дж. Велеціанос (G. Veletsianos), Д. Голдберг (D. Goldberg), К. Девідсон (C. Davidson), Г. Клібард (H. M. Kliebard), І. Литовченко, Дж. Макгрегор (J. Macgregor), Р. Маккінніс (R. G. Mcinnis));

- дисертаційні дослідження зарубіжних науковців у галузі освіти, бібліотекознавства та інформології (Дж. Брукшир Еверетт (J. Brookshire Everett), А. Вілсон-Метцгер (A. C. Willson-Metzger), Л. А. Герман Сток (L. A. Hermann Stock), Л. Зімба (L. Ziemba), П. Конєжний (P. Konieczny), Дж. Магліаро (J. Magliaro), Б. Тодд Сміт (B. Todd Smith), Дж. Т. Фрідом Бьорджес (J. T. Freedom Burgess));

- енциклопедії та словники: *англомовні*: «Бібліотечний глосарій та довідник Герродз» (Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book), «Грінвудський педагогічний словник» (The Greenwood Dictionary of Education), «Міжнародна енциклопедія освіти» (International Encyclopedia of Education), «Міжнародна енциклопедія інформології та бібліотекознавства» (International Encyclopedia of Information and Library Science), «Енциклопедія американської освіти» (Encyclopedia of American Education), «Енциклопедія освіти у 8 томах» (Encyclopedia of Education in 8 volumes), «Енциклопедія бібліотекознавства та інформології» (Encyclopedia of Library and Information Science), «Світова освітня енциклопедія» (World education encyclopedia), «Світова енциклопедія освіти: огляд освітніх систем світу» (World education encyclopedia: a survey of educational systems worldwide); *україномовні*: «Великий тлумачний словник сучасної української мови», С. У. Гончаренко «Український педагогічний словник», «Українська архівна енциклопедія. А-Г. Робочий зошит», «Енциклопедія Сучасної України», «Енциклопедія освіти» за ред. В. Г. Кременя, «Словник української мови: академічний тлумачний словник»;

- освітні портали провідних бібліотечних шкіл США;

- навчальні плани і програми, матеріали з підвищення кваліфікації фахівців із бібліотекознавства та інформології у бібліотечних школах США при:

Моргріджському педагогічному коледжі Денверського університету, Школи інформації та бібліотекознавства університету Північної Кароліни Чапел Гілл, звіт інформаційної школи університету Вашингтона до акредитаційної комісії Американської бібліотечної асоціації;

Методи дослідження. Для дослідження мети і розв'язання поставлених завдань використано такі методи дослідження: *теоретичні*: аналіз, синтез, узагальнення з метою вивчення стану дослідження обраної проблеми у вітчизняній педагогіці та у теорії освіти США; документальних та науково-педагогічних джерел для надання характеристики базових понять дослідження, зокрема «фахівець із бібліотекознавства та інформології» та тенденцій професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США; абстрагування, конкретизація та систематизація теоретичних положень для обґрунтування організаційно-методичних засад професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США; порівняльний аналіз: для визначення напрямів використання досвіду США та з метою удосконалення професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні; *емпіричні*: вивчення досвіду професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі у США; документації, яка характеризує освітній процес в США для вивчення змісту професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що *вперше* досліджено організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США, а саме: структуру, яка включає: бібліотечні школи при коледжах із чотирирічним терміном навчання та при університетах; зміст, який включає такі основні бібліотекознавчі дисципліни: «Менеджмент інформаційних ресурсів», «Довідково-бібліографічне обслуговування»; інформологічні дисципліни: «Інформологія», «Інформаційна архітектура»; форми організації професійної підготовки, які включають: семінари, лекції та практичні заняття; забезпечення професійної мобільності фахівців із бібліотекознавства та інформології, яке визначається здатністю працювати на посадах різного рівня в межах бібліотечно-інформаційної установи або мережі; визначено критерії порівняння підготовки таких фахівців у США та Україні (нормативна база розвитку вищої освіти, структура професійної підготовки за рівнями вищої освіти, зміст професійної підготовки, сертифікація програм); визначено спільне та відмінне у професійній підготовці фахівців інформаційно-бібліотечної галузі в Україні та США, зокрема, до спільного віднесено: обов'язкову наявність наукового компоненту на магістерському рівні, розподіл предметів на обов'язкові та вибіркові, до відмінного віднесено: відсутність бакалаврських програм з бібліотекознавства та інформології в США, брак бібліотечних шкіл як автономних вищих навчальних закладів в Україні, відсутність акредитаційної функції в Українській бібліотечній асоціації; визначено перспективні напрями використання досвіду США в Україні, зокрема: розширення змісту професійної підготовки таких фахівців за рахунок дисциплін інформологічного характеру; посилення впливу професійних організацій (на зразок бібліотечної асоціації) на процеси стандартизації та акредитації освітніх програм; створення належних умов

для академічної мобільності здобувачів вищої освіти; здійснено науковий аналіз проблеми професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США; введено до українського освітнього простору маловідомі терміни та поняття, що стосуються професійної підготовки бібліотечно-інформаційних працівників: «бібліотекознавство та інформологія» (Library and Information Science) як неподільна науково-освітня дисципліна, що складається з «бібліотекознавства» (Library Science) та «інформології» (Information Science), на основі яких базується поняття «фахівець із бібліотекознавства та інформології», що означає особу, яка обслуговує будь-яку інформаційну установу, виконуючи функції зі збереження, упорядкування та розповсюдження інформаційних ресурсів, дотримується кодексу етики бібліотечного працівника, дбає про захист персональних даних користувачів бібліотек; виявлено сучасні тенденції професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США (ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотекознавстві; інтеграція бібліотекознавчих та педагогічних студій; спрямованість на забезпечення вільного доступу до знань; спрямованість уваги на інформаційну безпеку та захист персональних даних; орієнтація на користувача (читачецентризм); *вдосконалено* форми та методи професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи; *подальшого розвитку дістали* наукові положення щодо неперервної бібліотечної освіти, застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в українській бібліотечній справі.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що до колективного методичного посібника «Психолого-педагогічний практикум» Ч. 2 (2015) підготовлено та розроблено змістовий модуль «Педагогічні умови запровадження інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології (на прикладі ВНЗ США)» для викладачів та студентів факультету соціальних наук та соціальних технологій університетів.

Матеріали дослідження можуть бути застосовані у системі підготовки фахівців та післядипломної освіти слухачів курсів підвищення кваліфікації бібліотечних працівників; в процесі проведення круглих столів, наукових дискусій та інших заходів, присвячених питанням модернізації професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології із застосуванням зарубіжного досвіду на теренах України, ініційованих Українською бібліотечною асоціацією. Отримані результати можуть слугувати в якості прикладу для створення робочих програм з навчальної дисципліни «Бібліотекознавство та інформологія».

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Національного університету «Кієво-Могилянська академія» (довідка № 02/1562 від 19.10.2015), Приватного вищого навчального закладу «Університет сучасних знань» (довідка № 197 від 26.11.2015), Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (довідка № 76 від 01.10.2015), Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (довідка №57 від 25.11.2015). Окремі положення дослідження було також застосовано Українською бібліотечною асоціацією (довідка №148 від 25.11.2015), Громадською організацією «ELibUkr: Електронна бібліотека

України» (№299/07 від 02.12.2015), та Асоціацією «Інформатіо-Консорціум» (довідка №33 від 25.08.2015) для проведення тренінгів.

Упродовж усього періоду наукового дослідження дисертантка особисто брала участь в апробації і практичному впровадженні розроблених методичних матеріалів в освітній процес Національного університету «Києво-Могилянська академія», працюючи на посаді провідного бібліотекаря Наукової бібліотеки. Дисертантка особисто вивчала діяльність бібліотечно-інформаційних установ США під час участі у програмі «Відкритий світ» (OpenWorldProgram-2013).

Особистий внесок здобувача у спільно підготовленому колективному методичному посібнику «Психолого-педагогічний практикум» Ч. 2 (2015) у співавторстві з М. Голубевою полягає у розробці змістового модулю «Педагогічні умови запровадження інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології (на прикладі ВНЗ США)»; у спільно опублікованих статтях: «Електронні ресурси – для бібліотек України : новини з конференцій», опублікованій у співавторстві з О. Гімос – в аналізі сучасного стану використання електронних ресурсів науковими бібліотеками України, «Використання електронних ресурсів Наукової бібліотеки НаУКМА студентами факультету гуманітарних наук за період 2008-2012 рр.» у співавторстві з Т. Ярошенко – в аналізі інформаційно-пошукової поведінки студентів факультету гуманітарних наук НаУКМА; у збірнику «Створення та використання електронних ресурсів в університетах України : за результатами дослідження» у співавторстві з Т. Ярошенко, О. Патрушевою – в узагальненні статистичних даних щодо використання баз даних електронної інформації в університетах України; у спільно підготовленому колективному методичному посібнику «Основи психології та педагогіки» (2011) у співавторстві з М. Голубевою та Є. Борисовим – у розробці змістового модулю «Ян Амос Коменський – видатний дидакт Нового часу (XVII ст.)». Ідеї співавторів у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації здійснювалась дослідником на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема *міжнародних*: Міжнародному круглому столі «Роль бібліотеки у формуванні простору гуманітарної комунікації» (Київ, 2012), «Освітній процес: погляд зсередини» (Дніпропетровськ, 2012), «Наукова комунікація в цифрову епоху» (Київ, 2013), «Сучасні наукові дослідження представників педагогічних та психологічних наук» (Харків, 2013), «Перспективні напрями педагогічних і психологічних наук» (Одеса, 2013), «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 2013), «Наукова комунікація в цифрову епоху» (Київ, 2014), «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» (Київ, 2014), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2014), «Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття» (Одеса, 2014), «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (Київ, 2014), «Соціальні комунікації в інтелектуальному просторі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів» (Київ, 2014), «Наукова комунікація в цифрову епоху» (Київ, 2015), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2015), «Конфліктологічна експертиза: теорія та методика» (Київ, 2015); *всеукраїнських*: XV Щорічному науково-практичному семінарі «Інформаційні ресурси для науки та освіти» (Київ,

2012), «Педагогічна компаративістика – 2015: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2015), Науково-практичній конференції «Бібліотеки та інформаційні ресурси у сучасному світі науки, освіти та культури» (Севастополь, 2013), «Бібліотека – територія єдності» (Київ, 2014), «Актуальні проблеми психології та педагогіки професійної підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти» (Київ, 2014), «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2015), «Бібліотека і книга в контексті часу» (Київ, 2015), «Розбудова громадянського суспільства: місія Української бібліотечної асоціації» (Київ, 2015). V Львівському бібліотечному форумі «Бібліотека – відкритий світ» (Львів, 2014), «Бібліотека – стратегія розвитку» (Львів, 2015). Результати наукових досліджень також було апробовано під час візиту здобувача до США у рамках програми «Open World» («Відкритий світ») у листопаді 2013 року.

Публікації. Результати дослідження висвітлені у 36 публікації, з яких 16 – одноосібні, у тому числі: 6 статей у фахових виданнях України та 1 в іноземному виданні, 4 – в електронних виданнях, 15 тез у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій (14 одноосібні), 2 навчально-методичних видання (усі в співавторстві).

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел із 354 найменувань, із них 160 – іноземними мовами, розміщених на 41 сторінці, переліку умовних скорочень на 2 сторінках. Основний зміст дослідження викладений на 207 сторінках, робота містить 11 додатків, розміщених на 94 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 344 сторінки. В основній частині тексту подано 10 таблиць на 20 сторінках, 8 рисунків на 8 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, сформульовано завдання; розкрито методологічну та теоретичну основу дослідження; наукову новизну, теоретичне та практичне значення; подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** «Професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у США як педагогічна проблема» охарактеризовано базові поняття дослідження; здійснено історико-педагогічний аналіз розвитку та модернізації професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США; проаналізовано проблему професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у педагогічній теорії.

У дисертації проаналізовано та узагальнено педагогічні дослідження з проблеми професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у педагогічній теорії. З'ясовано, що у вітчизняній педагогічній теорії недостатньо відображено процеси розвитку та модернізації професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США. Варто констатувати, що досліджувана проблема знайшла своє всебічне відображення у наукових працях американських учених, пошуки яких розгорталися на тлі реформаційних і інтеграційних процесів у зарубіжному бібліотекознавстві, починаючи з 50 – х років ХХ століття. З'ясовано,

що одним із найперших видів дослідження у американському бібліотекознавстві стало розроблення бібліографічних показників (Р. Рубін, К. МакКук, Дж. Річардсон). Визначено основні напрями досліджень обраної проблеми у США: роль бібліотечних працівників у процесі освіти протягом життя (К. МакКук; Ф. Стайлоу); інформаційно-пошукова поведінка користувачів, зокрема особливості використання електронних ресурсів (П. Морвіль, Л. Розенфельд); бібліометричні показники досліджень (Дж. Олсгаард); питання етики бібліотекаря та захисту персональних даних користувачів (Р. Рубін); вплив інформаційно-комунікаційних технологій на освіту (Л. Заемба, П. Конєжний). Зарубіжні науковці упродовж останніх 30 років розглядають бібліотекознавство та інформологію у комплексі. Українські науковці довго досліджували ці дві дисципліни відокремлено й відносно недавно почали схилитись до їх інтеграції (В. Бабич, В. Горєва).

Аналіз наукових джерел США (словників, дисертаційних та монографічних досліджень, статей та ін.) дозволив виокремити базові поняття дослідження: «професійна підготовка», «бібліотекознавство та інформологія», «фахівець із бібліотекознавства та інформології». Наряду із поняттями, що стосуються вищої освіти, було розглянуто терміни «бакалавр», «магістр», «доктор» у вітчизняних та зарубіжних педагогічних джерелах. З'ясовано, що у науково-педагогічних джерелах США поширеними є терміни, що мають безпосереднє відношення до професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології: «ліцензування», «акредитація», «сертифікація», «бібліотечна школа», «бібліометрія». Серед базових понять слід відзначити «бібліотекознавство та інформологію», яке визначається як: інтегрована навчальна та наукова дисципліна, що вивчає інформацію та інформаційні процеси у всіх їхніх проявах та зв'язках із іншими дисциплінами, а також займається вивченням специфіки функціонування бібліотеки у системі соціальних комунікацій у сучасному інформаційному суспільстві. Доведено, що поняття «інформологія» не є усталеним у вітчизняному науковому обігу, воно тлумачиться як наука, що вивчає інформацію та інформаційні процеси у всіх їхніх проявах та зв'язках із іншими дисциплінами. Встановлено, що зміст комплексного міжпредметного поняття «фахівець із бібліотекознавства та інформології» ґрунтується на розумінні таких понять, як: «бібліотекознавство та інформологія», «професійна підготовка». Осмислення та розкриття сутності понять, що характеризують професійну підготовку фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США, дало можливість вперше дати характеристику поняттю «фахівець із бібліотекознавства та інформології» як спеціаліста, що у своїй роботі застосовує інформаційно-комунікаційні технології, володіє педагогічними знаннями, має високий рівень інформаційної та технологічної компетентності, здатен здійснювати якісний інформаційний пошук, вміє правильно упорядковувати, ідентифікувати, аналізувати, зберігати та розповсюджувати інформаційні ресурси.

Здійснено аналіз розвитку та модернізації професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США. Для характеристики тенденцій професійної підготовки вивчено її динаміку розвитку протягом 1887 р. – 2015 р. та визначено чинники, що впливали на розвиток професійної підготовки цих фахівців: виникнення концепції освіти упродовж життя, зріст чисельності публічних

бібліотек, прикладний підхід до бібліотекознавства. Визначено фактори, що детермінували зміни у структурі та змісті професійної підготовки фахівців інформаційно-бібліотечної галузі: підвищення вимог суспільства до професійних компетентностей бібліотечних фахівців, поява елементів дослідження у бібліотекознавстві у ХХ столітті. Зроблено висновок, що сучасний стан професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США є результатом постійної уваги держави та бібліотечних професійних організацій до розвитку бібліотечної справи, що визначалось у збільшенні кількості публічних бібліотек, зростанні чисельності бібліотечних шкіл, посиленням змісту професійної підготовки дисциплінами інформологічного характеру, перегляді стандартів з акредитації магістерських програм із бібліотекознавства та інформології. Модернізація сучасної професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США відбувається в умовах вдосконалення та розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій, швидкого зростання обсягу інформаційних ресурсів.

Проаналізовано проблему професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США. З'ясовано, що питання інформаційної грамотності користувачів бібліотек представляє значний інтерес для сучасних бібліотекознавців та педагогів. Встановлено, що основними площинами досліджень є: етика бібліотечного працівника, захист персональних даних користувачів, вплив інформаційно-комунікаційних технологій на освіту, інформаційна грамотність користувачів бібліотек, застосування новітніх пошукових механізмів для задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек, домінування інформології над бібліотекознавством. У ході дослідження проблеми професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США у педагогічній теорії було виявлено спільні риси, які притаманні інтегрованій дисципліні «бібліотекознавство та інформологія»: аналіз та селекція інформації в усіх її проявах; опис та класифікація даних та метаданих; належне збереження інформаційних ресурсів; належне відтворення інформації; розповсюдження матеріалів; прогнозування розвитку інформаційної галузі. З'ясовано, що в інформаційному суспільстві змінюються вимоги до збереження, розповсюдження, аналізу та ефективного використання інформаційних ресурсів. Концепція «інформаційної грамотності» (information literacy), у першу чергу, відображається на діяльності бібліотечних та інформаційних працівників. Зроблено висновок, що швидкий темп розвитку інформаційних ресурсів спонукає сучасне інформаційне суспільство до вироблення нових стратегій управління та аналізу інформації, що прискорює розвиток інформаційної інфраструктури та її основних елементів. Управління інформацією неможливе без інформології як базового інструменту. Саме тому бібліотекознавство та інформологія завдяки подібності своїх основних завдань та функцій інтегровані у одну дисципліну і вивчаються у вищих навчальних закладах США.

У другому розділі *«Організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США»* досліджено структуру професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США; проаналізовано зміст та розглянуто форми організації професійної підготовки

фахівців із бібліотекознавства та інформології у США; визначено спрямованість професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології на забезпечення їх професійної мобільності; сучасні тенденції професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США.

Абстрагування, конкретизація та систематизація теоретичних положень дозволили визначити такі організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США: структуру та зміст, форми організації, спрямованість професійної підготовки на забезпечення професійної мобільності цих фахівців. Дослідження наукових та документальних джерел показало, що структура професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США складається із таких компонентів: початкова освіта, середня освіта, вища освіта. У систему вищої освіти входять такі типи установ: професійно-технічні установи, коледжі із дворічним терміном навчання, коледжі із чотирирічним терміном навчання, університети, професійні школи.

На основі вивчення статистичних даних зроблено висновок, що в сучасних умовах у США функціонує близько 30000 бібліотек різних типів: публічних, наукових, урядових та спеціальних, у яких працює понад 350000 працівників інформаційно-бібліотечної галузі. Професійна підготовка цих фахівців здійснюється у 59 акредитованих Американською бібліотечною асоціацією установах: бібліотечних школах при коледжах із чотирирічним терміном навчання та університетах. Професійна підготовка відбувається за магістерськими, докторськими, пост докторськими освітніми програмами, програмами з підвищення кваліфікації та сертифікатними програмами. По завершенні навчання випускники освітніх програм здобувають ступені асоційованої підготовки та академічні ступені. Ступені асоційованої підготовки, що надають ком'юніті коледжі із дворічною системою освіти: AA (Associate of Arts) – асоціант мистецтв, AS (Associate of Science) – асоціант наук, AAS (Associate of Applied Science) – асоціант прикладних наук; Академічні ступені, що надають коледжі із чотирирічною системою освіти та університети: BA (Bachelor of Arts) – бакалавр мистецтв, BS (Bachelor of Science) – бакалавр наук. Випускники інформаційних та бібліотечних шкіл отримують такі ступені: магістр мистецтв (MA), магістр наук (MS), доктор філософії (PhD), доктор бібліотекознавства та інформології (D.L.S). Посади нижчого рівня такі як: асистент бібліотекаря, асистент інженера вимагають лише наявності ступенів асоціанта мистецтв (AA) або наук (AS) чи бакалавра мистецтв (BA) або наук (BS). Магістерські та докторські ступені надають коледжі із чотирирічною системою освіти та університети: MA (Master of Arts) – магістр мистецтв, MS (Master of Science) – магістр наук, MBA (Master of Business Administration) – магістр бізнес адміністрування, PhD (Doctor of Philosophy) – доктор філософії. Тривалість навчання для здобуття ступеню асоціанта – 2 роки, а необхідна кількість кредитів – 60; для здобуття ступеню бакалавра – 4 роки на базі середньої школи або 2 роки на базі ступеню асоціанта, необхідна кількість кредитів варіюється від 120 до 134. Для здобуття ступеню магістра у будь-якій галузі або спеціаліста у галузях права, медицини та бізнесу (MD, JD, MBA) – 1–2 роки на базі бакалаврату (іноді 1-3 роки), кількість кредитів варіюється від 30 до 64. Для здобуття ступеню доктора філософії

не визначено чітких термінів тривалості навчання, адже вони варіюються залежно від конкретно взятої спеціальності.

Абстрагування, конкретизація та систематизація теоретичних положень дозволили довести, що основними формами організації професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США є: лекції (lectures), поглиблені курси викладаються у формі семінарів (seminars), а практичні семінари (workshops) застосовуються на курсах підвищення кваліфікації.

Визначено спрямованість професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології на забезпечення їх професійної мобільності. Дослідження засвідчило, що професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології відповідає вимогам інформаційно-бібліотечної галузі у США, впливає на якість надання інформаційних послуг населенню та сприяє формуванню професійної мобільності випускників програм. Фахівці інформаційно-бібліотечної галузі, усвідомлюючи роль сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, удосконалюють свої знання шляхом освіти впродовж життя та підвищення кваліфікації і таким чином намагаються відповідати вимогам сучасного інформаційного суспільства. Зроблено висновок, що професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у США сприяє розвитку кар'єри, формуванню здатності здійснювати адміністрування та менеджмент бібліотеки або окремих її підрозділів, сприяє творчості у підходах до розроблення та запровадження нових послуг для користувачів.

У ході узагальнення документальних та науково-педагогічних джерел (монографічних досліджень, статей та ін.) визначено такі сучасні тенденції професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США: ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотекознавстві; інтеграція бібліотекознавчих та педагогічних студій; забезпечення умов вільного доступу до інформаційних ресурсів; посилення уваги до інформаційної безпеки та захисту персональних даних; орієнтація на користувача – читачецентризм.

У третьому розділі *«Використання досвіду професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США в Україні»* розглянуто особливості професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні; здійснено порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства в США та Україні; обґрунтовано напрями використання досвіду США у модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні.

Аналіз професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні показав, що наприкінці 20-х рр. ХХ ст. вона відповідала ідеологічним вимогам часу. Упродовж 60 років професійна підготовка фахівців з бібліотечної справи в Україні розвивалась повільно. У зв'язку із розвитком інформаційних технологій наприкінці 80-х на початку 90-х рр. ХХ століття постала необхідність збагачення змісту професійної підготовки фахівців у галузі бібліотекознавства в Україні інформологічною складовою. Встановлено, що зміст освіти майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології має міждисциплінарний характер, саме цим пояснюється інтеграція бібліотекознавства з

педагогікою, психологією, етикою, економікою, соціологією тощо. Зроблено висновок, що розвиток бібліотекознавства значною мірою залежить від цілеспрямованого та опосередкованого впливу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на зміст діяльності фахівця, що стимулюють розвиток нового методичного забезпечення цієї дисципліни.

У ході дослідження було виявлено, що професійна підготовка фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні адаптується до вимог сучасного бібліотекознавства. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №266 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» спеціальність «інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (код спеціальності – 029) належить до галузі знань «Культура і мистецтво» (шифр галузі – 02), що детермінує відповідні зміни у змісті та технологіях професійного навчання цих фахівців. В цьому контексті актуальним є включення у зміст освіти майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи дисциплін інформологічного характеру. Слід зазначити, що функціональне поле фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи розширюється за рахунок включення питань бібліометрії та наукометрії, що так само впливає на зміст їхньої професійної підготовки.

У розділі здійснено порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців бібліотечної справи в Україні та США за такими критеріями: нормативна база розвитку вищої освіти і професійної підготовки таких фахівців; структура професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології за рівнями вищої освіти; зміст професійної підготовки, що відображає зв'язок бібліотекознавства із науками: інформаційними – у США, історичними (гуманітарними) – в Україні; сертифікація програм, зокрема принципи, за якими здійснюється акредитація навчальних програм із бібліотекознавства та інформології.

У процесі обґрунтування напрямів використання досвіду США у модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні було визначено, що принципи професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США частково можуть бути застосовані у професійній підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні. Подальшого розвитку дістала ідея впливу такої професійної організації як Українська бібліотечна асоціація на моніторинг якості освіти фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні.

У ході аналізу виявлено, що сучасна професійна підготовка фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні адаптується до вимог сучасного бібліотекознавства. Актуальним є включення до змісту освіти бакалаврів та магістрів з інформаційної, бібліотечної та архівної справи дисциплін інформологічного характеру. Сучасна бібліотечно-інформаційна галузь в Україні серед багатьох інших розглядає питання моніторингу наукового потенціалу та оцінки наукових здобутків вітчизняних дослідників. У зв'язку з цим питання бібліометрії та наукометрії набувають все більшої ваги.

Перспективними напрямами використання досвіду США у модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в

Україні визначено розширення і збагачення змісту освітніх програм шляхом запровадження інтегрованої дисципліни «Бібліотекознавство та інформологія», включення тематичних модулів: «Інформаційно-пошукова поведінка користувачів бібліотек», «Інформаційна архітектура», «Інформаційне структурування із використанням XML», «Адміністрування комп'ютерних мереж», «Дизайн метаданих», «Взаємодія штучного інтелекту та людини», «Принципи роботи довідкової служби в режимі он-лайн», «Бібліометрія та наукометрія», «Використання автоматизованих бібліотечних систем у процесі забезпечення роботи бібліотек», «Інформаційна грамотність», «Реставрація бібліотечних матеріалів», «Оцифрування рідкісних та цінних видань», «Інформаційний цикл у соціальному контексті»; використання варіативних (комплексних) форм організації освітнього процесу (поєднання семінарів та лекцій із лабораторними роботами в комп'ютерних класах), що сприятиме кращому засвоєнню тематичних модулів та дисциплін інформологічного характеру.

ВИСНОВКИ

1. Науковий аналіз обраної проблеми показав, що досліджувалися лише окремі аспекти професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі у США, а саме: історія становлення та розвитку, вплив Американської бібліотечної асоціації на процеси стандартизації бібліотечної освіти. Поза увагою лишилися: організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США, спрямованість професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології на забезпечення їх професійної мобільності, а також напрями використання досвіду США у модернізації професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні. Зроблено висновок, що питанням розвитку інформології, бібліотекознавства, професійної підготовки майбутніх фахівців у цій галузі приділялась значна увага в США .

2. Розкрито сутність базових понять дослідження. Поняття «інформологія» тлумачиться як наука, що вивчає інформацію та інформаційні процеси у всіх їхніх проявах та зв'язках із іншими дисциплінами. Поняття «фахівець із бібліотекознавства та інформології» є комплексним і міжпредметним та характеризує професійний рівень спеціаліста, який у своїй роботі застосовує інформаційно-комунікаційні технології, володіє педагогічними знаннями, має високий рівень інформаційної та технологічної компетентності, здатен здійснювати якісний інформаційний пошук, вміє правильно упорядковувати, ідентифікувати, аналізувати, зберігати та розповсюджувати інформаційні ресурси. Встановлено, що історичні витоки реформування бібліотечної освіти у США мають суттєве значення для сучасної професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології, яка характеризується такими тенденціями: ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотекознавстві; посиленням ролі інформаційної грамотності студентів як важливої компетентності в освітньому та науковому процесі; інтеграцією бібліотекознавчих та педагогічних студій; посиленням уваги до вільного доступу до знань; посиленням уваги до

інформаційної безпеки та захисту персональних даних; орієнтацією на користувача – читачецентризмом.

3. Досліджено організаційно-методичні засади професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США: структуру та зміст, форми організації, спрямованість професійної підготовки на забезпечення професійної мобільності цих фахівців. Доведено, що структура професійної підготовки таких фахівців є розгалуженою та багатоступеневою. Відповідно до структури вищої освіти, академічний ступінь бакалавра з будь-якої технічної або гуманітарної спеціальності є основою для здобуття академічного ступеню магістра із бібліотекознавства та інформології у США. Виявлено, що обов'язковими компонентами змісту професійної підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців є дисципліни інформологічного характеру. Визначено, що основними формами організації професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США є: лекції (lectures), більш поглиблені курси викладаються у формі семінарів (seminars), а практичні семінари (workshops) застосовуються на курсах підвищення кваліфікації. Встановлено, що професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології відповідає вимогам професії працівника бібліотечно-інформаційної галузі у США, що впливає на якість надання інформаційних послуг фахівцями бібліотечно-інформаційної галузі, посилює їх професійну мобільність. Доведено, що професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології забезпечує професійну мобільність цих фахівців належним чином, саме тому бібліотечні працівники у США мають широке коло повноважень.

4. Визначено та обґрунтовано напрями використання досвіду США у модернізації професійної підготовки фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Україні: розширення змісту професійної підготовки таких фахівців за рахунок дисциплін інформологічного характеру; посилення впливу професійних організацій (на зразок бібліотечної асоціації) на процеси стандартизації та акредитації освітніх програм; приведення змісту професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи у відповідність до вимог часу; участь стейкхолдерів у формуванні змісту програм; стандартизація та забезпечення гнучкості професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи; створення належних умов для академічної мобільності здобувачів вищої освіти. Доведено, що посилення змісту навчання фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи можливе за рахунок включення таких дисциплін (тематичних модулів): «Інформаційно-пошукова поведінка», «Інформаційна архітектура», «Інформаційне структурування із використанням XML», «Адміністрування комп'ютерних мереж», «Дизайн метаданих», «Взаємодія штучного інтелекту та людини», «Принципи роботи довідкової служби в режимі он-лайн». В основі програм підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи на другому рівні вищої освіти (магістерському) рекомендовано включити такі курси (тематичні модулі): «Бібліометрія та наукометрія», «Використання автоматизованих бібліотечних систем у процесі забезпечення роботи бібліотек», «Інформаційна грамотність», «Реставрація бібліотечних матеріалів», «Оцифрування рідкісних та цінних видань», «Інформаційний цикл у соціальному

контексті». Залучення громадських організацій, зокрема Української бібліотечної асоціації, до розробки змісту освітніх програм, визначення професійних компетентностей фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи сприятиме подальшому розвитку бібліотечно-інформаційної галузі, підвищить якість вищої освіти і посилить професійну мобільність випускників бакалаврських і магістерських програм.

Однак, проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США. Подальшого дослідження потребують питання розвитку концепції «вбудованого бібліотекаря» (embedded librarian) у науковий процес в США, участі Американської бібліотечної асоціації у моніторингу якості бібліотечної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чуканова С. О. Аналіз використання електронних ресурсів студентами гуманітарних спеціальностей (на прикладі використання баз даних EBSCO в НаУКМА) / С. О. Чуканова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 3– 4. – С. 86 – 92.
2. Чуканова С. Інформологія як складник дисципліни «Бібліотекознавство та інформологія» у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ США / С. Чуканова // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2014. – № 42. – С. 271 – 275.
3. Чуканова С. О. Значення стандартів Американської бібліотечної асоціації з акредитації магістерських програм для підготовки майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології у ВНЗ США / С. О. Чуканова // Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання (з нагоди 100-річчя урочистого відкриття Психологічного інституту Г. І. Челпановим) : зб. наук. пр. / [відп.ред. Маноха І. П. – К. : Гнозис, 2014]. – Т. 4 (12). – С. 268 – 273.
4. Чуканова С. О. Історико-педагогічний аналіз реформування бібліотечної освіти у США / С. О. Чуканова // Проблеми емпіричних досліджень у психології / [відп. ред. І. П. Маноха ; Переяслав-Хмельницький державний університет ім. Г. Сковороди. – К. : Гнозис, 2014]. – Вип. 8. – С. 506 – 511.
5. Чуканова С. О. Освітні стандарти Американської бібліотечної асоціації для акредитації магістерських програм із бібліотекознавства та інформології / С. О. Чуканова // Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент : зб. наук. пр. – К. : Фенікс, 2014. – Вип. 15. – С. 161 – 168.
6. Chukanova S. American Library Association – crucial element in Library and Information Science education management [Електронний ресурс] / S. Chukanova // Theory and methods of educational management : electronic journal. – 2014. – № 2. Режим доступу до ресурсу: <http://umo.edu.ua/katalog/1124–electronic–journal–the–theory–and–methods–of–educational–management–edition–2–14–2014>. – Назва з екрана.
7. Chukanova S. Comparing American and Ukrainian Library and Information Science Education / S. Chukanova // Slavic&East European Information Resources – 2015. –

- № 16 (4).– С. 199 – 210. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: DOI:10.1080/15228886.2015.1092069. – Назва з екрана. (Входить до наукометричної бази Scopus).
8. Гімос О., Чуканова С. Електронні ресурси – для бібліотек України : новини з конференцій / О. Гімос, С. Чуканова // Бібліотечний форум України. – 2012. – № 2. – С. 31 – 34.
9. Створення та використання електронних ресурсів в університетах України : за результатами дослідження / [упоряд. Ярошенко Т. О., Чуканова С. О. ; ред. Патрушева О. В.] ; УБА, НБ НаУКМА.– К. : [ВПЦ НаУКМА], 2012. – 64 с.
10. Чуканова С. О. Роль бібліотек ВНЗ в упровадженні інтерактивних технологій в освітньому процесі / С. О. Чуканова, М. О. Голубева // Освітній процес: погляд зсередини : матер. V міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ: Біла К. О., 2012. – С. 114-116.
11. Ярошенко Т. О. Використання електронних ресурсів Наукової бібліотеки НаУКМА студентами факультету гуманітарних наук за період 2008– 2012 рр. / Т. О. Ярошенко, С. О. Чуканова // Наукові записки НаУКМА. – 2013. – Т. 149 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 15– 21.
12. Чуканова С. О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у здійсненні інформаційного пошуку студентами ВНЗ у бібліотеках / С. О. Чуканова // «Сучасні наукові дослідження представників педагогічних та психологічних наук» : матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2013. – С. 66 – 69.
13. Чуканова С. О. Деякі аспекти філософського тлумачення понять «наука» та «інформація» / С. О. Чуканова // «Перспективні напрями педагогічних і психологічних наук» : матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2013. – С. 90 – 91.
14. Чуканова С. О. Педагогічні умови формування готовності до інформаційно-аналітичної діяльності майбутніх бібліотекарів – бібліографів у ВНЗ України / С. О. Чуканова // «Бібліотеки та інформаційні ресурси у сучасному світі науки, освіти та культури» : матер. наук.-практ. конф. – Севастополь: Купол, 2013. – С.173 –177.
15. Чуканова С. О. Американський та європейський досвід дослідження інформаційно-пошукової поведінки студентів як користувачів університетських бібліотек / С. О. Чуканова // Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів : матер. міжнар. наук.-практ. конф. – К.: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2013. – С. 330 -332.
16. Чуканова С. Акредитаційні стандарти Американської бібліотечної асоціації для магістерських програм із бібліотекознавства та інформології у вишах США / С. Чуканова // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 5. – С. 30 – 33.
17. Чуканова С. З досвіду підготовки бібліотечних фахівців у США / С. Чуканова // V Львівський бібліотечний форум «Бібліотек@ - відкритий світ» : зб. матеріалів [Електронне видання] – К.: УБА, 2014. – С. 48 – 55.
18. Чуканова С. О. Бібліотечна освіта у США: історико-педагогічний аналіз / С. О. Чуканова // Місце і роль бібліотек у формуванні національного

інформаційного простору : матер. міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2014. – С. 470 – 473.

19. Чуканова С. О. Деякі суперечності у професійній підготовці фахівців із бібліотечної справи у ВНЗ України / С. О. Чуканова // Конфліктологічна експертиза: теорія та методика : матер. XIII міжнар. наук.-практ. конф. – К.: Пульсари, 2014. – С. 15 – 16.

20. Чуканова С. О. Інформаційна грамотність як основний чинник професійної підготовки бібліотечних працівників у ВНЗ США / С. О. Чуканова // Соціальні комунікації в інтелектуальному просторі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів : матер. міжнар. наук.-практ. конф – К.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – С. 329 – 335.

21. Чуканова С. О. Особливості компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців із бібліотекознавства у ВНЗ США / С. О. Чуканова // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : матер. II міжнар. наук.-практ. конф. – К.: НАУ, 2014. – С. 150.

22. Чуканова С. О. Стандарти професійної підготовки майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології у ВНЗ США / С. О. Чуканова // Наукові записки НаУКМА. – 2014. – Т. 162 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 25 – 28.

23. Чуканова С. О. Сучасні інформаційно-освітні технології у підготовці майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології у ВНЗ США / С. О. Чуканова // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : матер. VII міжнар. наук.-практ. конф. – Одеса: Грінь Д. С., 2014. – С. 294 – 297.

24. Чуканова С. Структура сучасної системи бібліотечної освіти у США / С. Чуканова // Бібліотечний форум України. – 2014. – № 4. – С. 43 – 48.

25. Чуканова С. Філософські засади класифікації наук / С. Чуканова // Бібліотечний форум України. – 2014. – № 3. – С. 8 – 14.

26. Чуканова С. Як стають бібліотекарями у США : деякі аспекти вищої бібліотечної освіти / С. Чуканова // Бібліотечний форум України. – 2014. – № 2. – С. 28 – 30.

27. Чуканова С. Компетентнісний підхід – основна вимога до освітніх професійних стандартів магістерських програм із бібліотекознавства та інформології у ВНЗ США / С. Чуканова // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : матер. III між нар. наук.-практ. конф. – К.: НАУ, 2015. – С. 86 – 87.

28. Чуканова С. О. Використання сучасних інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки майбутнього фахівця із бібліотекознавства та інформології у ВНЗ США / С. О. Чуканова // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. Тези доповідей всеукраїн. наук.-практ. конф. – Хмельницький: ХНУ, 2015. – С. 136 – 137.

29. Чуканова С. О. Вплив реформування системи бібліотечної освіти на професійну діяльність бібліотечних працівників у США / С. О. Чуканова // Сполучені Штати Америки у сучасному світі : політика, економіка, право, суспільство : зб. матер. II міжнар. наук.-практ. конф. (15 травня 2015 року, м. Львів) / [упоряд.: Калитчак Р... та ін.] ; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т

міжнар. відносин, Центр американ. студій. – Львів : [Центр американ. студій ф-ту міжнар. відносин ЛНУ ім. І. Франка], 2015. – Ч. 2. – С. 695 – 702.

30. Чуканова С. О. Значення інформаційної грамотності для професійної підготовки бібліотечних фахівців у ВНЗ США / С. О. Чуканова // «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи»: зб. матер. III міжнар. наук.-метод. конф. – К.: Центр Вільної Преси, АУП, 2015. – С. 313 – 320.

31. Чуканова С. О. Наукова комунікація в цифрову епоху: новини з Другої міжнародної конференції в Могилянці / С. О. Чуканова // Бібліотечний форум України. – 2015. – № 1. (47) С. 58 – 60.

32. Чуканова С. О. Порівняльний аналіз систем бібліотечної освіти США та України / С.О.Чуканова // Педагогічна компаративістика – 2015: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст : матеріали всеукраїн. наук.-практ. семінару, м. Київ, 11 червня 2015 р. – К. : Педагогічна думка, 2015. – С. 242-244.

33. Чуканова С. О. Суперечність між понятійно-категоріальним апаратом навчальної дисципліни «Бібліотекознавство» та навчальної дисципліни «Інформологія» на сучасному етапі розвитку ВНЗ України / С. О. Чуканова // Конфліктологічна експертиза: теорія та методика : матер. XIV міжнар. наук.-практ. конф. – К.: б.в., 2015. – С. 34-35.

34. Чуканова С. О. Як розвивалась бібліотечна освіта у США: деякі історичні аспекти / С. О. Чуканова // Бібліотечний форум України. – 2015. – № 1. (47) – С. 49-53.

35. Голубева М. О. Ян Амос Коменський – видатний дидакт Нового часу (XVII ст.) [електронний ресурс] / М. О. Голубева, Є. В. Борисов, С. О. Чуканова // Основи психології та педагогіки : метод. посіб. / [Боднар А. Я... та ін.] ; Нац. ун-т «Кієво-Могилянська академія». – К. : НВП Інтерсервіс, 2011. - С. 118– 127.

36. Чуканова С. О. Педагогічні умови запровадження інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх фахівців із бібліотекознавства та інформології (на прикладі ВНЗ США) / С.О. Чуканова, М.О. Голубева // Психолого-педагогічний практикум : метод. посіб. – К.: ТОВ НВП ІНТЕРСЕРВІС, 2015. – Частина 2.– С. 75-82.

Чуканова С. О. Професійна підготовка фахівців із бібліотекознавства та інформології у системі вищої освіти США. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2016.

У дисертації досліджено процеси становлення та реформування професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології у США. Проаналізовано роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені питанням вивчення професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології, а також зв'язку інформології з бібліотечною справою. Визначено актуальні тенденції процесу професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі у системі вищої освіти США, розглянуто структуру та зміст, форми організації навчання та вплив реформування системи професійної підготовки фахівців із бібліотекознавства та інформології на професійну мобільність бібліотечних

працівників у США. У результаті дослідження запропоновано розширити навчальні плани із інформаційної, бібліотечної та архівної справи дисциплінами інформаційного характеру у ВНЗ України із застосуванням сучасного передового досвіду США.

Ключові слова: бібліотекознавство та інформологія, бібліотечна справа, інформаційна діяльність, система вищої освіти США, організаційно-методичні засади професійної підготовки, тенденції професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі.

Чуканова С. А. Профессиональная подготовка специалистов по библиотековедению и информологии в системе высшего образования США. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2016.

В диссертации исследованы процессы становления и реформирования профессиональной подготовки специалистов по библиотековедению и информологии в системе высшего образования США. Анализ работ отечественных и зарубежных исследователей, посвященных вопросам изучения профессиональной подготовки специалистов по библиотековедению и информологии, помог рассмотреть детальнее связь информологии и библиотечного дела. В процессе рассмотрения возникновения, становления и развития библиотековедения и информологии как предмета исследований отечественных и зарубежных ученых, было дано определение понятию «информология» как науке о информации, которая является частью эдукологии.

В ходе анализа работ американских, британских библиотековедов и информологов, а также отечественных библиотековедов, документоведов, информатиков и архивоведов, был сделан вывод, что зарубежные и отечественные исследователи некоторым образом по-разному рассматривают сущность информологии как науки и образовательной дисциплины. Эту разницу можно наблюдать в более детальной связи информологии с библиотековедением.

В диссертации определены актуальные тенденции процесса профессиональной подготовки специалистов библиотечно-информационной отрасли в системе высшего образования США: эффективное использование информационно-коммуникационных технологий в библиотековедении, интеграция библиотековедческих и педагогических дисциплин, направленность на обеспечение свободного доступа к знаниям, усиление внимания к информационной безопасности и защите персональных данных, ориентация на пользователя (читателецентризм); рассмотрены организационно-методические основы: структура и содержание, формы организации обучения и обеспечение профессиональной мобильности специалистов по библиотековедению и информологии в США. В результате исследования было предложено расширить учебные планы по информационному, библиотечному и архивному делу дисциплинами информационной природы в университетах Украины посредством использования современного передового опыта США. Также были определены направления использования опыта США в

этой отрасли: усиление влияния профессиональных организаций (библиотечной ассоциации) на процессы стандартизации и аккредитации образовательных программ; приведение содержания профессиональной подготовки специалистов по информационному, библиотечному и архивному делу в соответствие с требованиями времени; участие стейкхолдеров в формировании содержания программ; стандартизация и обеспечение гибкости профессиональной подготовки таких специалистов; создание необходимых условий для обеспечения академической мобильности соискателей высшего образования.

Ключевые слова: библиотековедение и информология, библиотечное дело, информационная деятельность, система высшего образования США, организационно-методические основы профессиональной подготовки, тенденции профессиональной подготовки специалистов библиотечно-информационной отрасли.

Chukanova S. O. Professional training of Library and Information Science specialists in the system of higher education in the USA.– Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education.– Borys Grinchenko Kyiv University. – Kyiv, 2016.

This dissertation investigates the processes of development and reforming of LIS professional training in the USA. Analyzed works of Ukrainian and foreign researchers dedicated to the issues of LIS education and Information Science connection to the librarianship helps to observe better the structure of LIS education in the USA. The current tendencies of LIS education in the USA had been extracted in terms of this research which helped to regard closely the structure and content of the system of higher LIS education in the USA. As a result of this research an idea of modernizing LIS education in Ukraine has been established. The following directions of American LIS education application in Ukraine were distinguished: implementing information science into the curriculum of LIS programs in Ukraine, empowering Ukrainian Library Association with opportunities to provide the monitoring of LIS education process, increasing professional mobility of LIS specialists in Ukraine.

Key words: library and information science, librarianship, information profession, higher education system in the USA, organizational and methodological basis of professional training, tendencies in LIS specialists' professional training.

Підписано до друку 26.04.2016 р. Формат видання 60x84/16.

Ум. др. арк. 1,4 Тираж 100 пр Зам. № 6-056

Київський університет імені Бориса Грінченка.
04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

Свідоцтво про внесення до Державного Реєстру
ДК № 4013 від 17 03.2011 р.